

UDK 262.2(497.5 Svetvinčenat)¹⁷(093)

314.3(497.5 Svetvinčenat)¹⁷(093)

Primljeno: 1. 10. 2012

Prihvaćeno: 29. 10. 2012

Izvorni znanstveni rad

Sezonska kretanja začeca/rođenja župe Svetvinčenat¹ u 18. stoljeću

Danijela Doblanović
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za humanističke znanosti - Odsjek za povijest
Preradovićeva 1
52100 Pula
Republika Hrvatska
E-adresa: ddoatlanovic@unipu.hr

U radu su na temelju matičnih knjiga krštenih župe Svetvinčenat za 18. stoljeće istražena kretanja začeca/rođenja tijekom godine. Stanje u 18. stoljeću uspoređeno je s ranijim razdobljem (druga polovica 17. st.) i petnaestogodišnjim razdobljem u prvoj polovici 19. stoljeća. U analizu su uključeni i dosad objavljeni radovi na temu sezonskih kretanja rođenih/krštenih za ostale istarske župe u 18. stoljeću kao i radovi o ostalim hrvatskim i nekim europskim župama.

Ključne riječi: XVIII. stoljeće, matične knjige krštenih, demografska analiza, župa Svetvinčenat, kretanje broja začeca, krštenja, rođenja.

Uvodno o sezonalnosti

U ruralnim su sredinama poljoprivredni radovi (sjetva, žetva, ubiranje plodova) znatno utjecali na ritam života od začeca i rođenja, preko vjenčanja do smrti. Osim većega opsega posla u nekim razdobljima godine ritam nekih od demografskih pokazatelja (rođenja, vjenčanja) određivale su i crkvene zabrane i društvene norme uz njih vezane.

Demografske analize rođenih pokazale su kako postoje sezone u godini kada se rađalo više i one kada se rađalo manje djece. Istraživanja su rezultirala dvama modelima (obrascima): američkim i europskim. Prvi model karakterizira najviše rođenih u rujnu, a najmanje u travnju i svibnju (proljeće). U europskome modelu

¹ U radu koristim službeni naziv Svetvinčenat. Stanovnici mjesto nazivaju Savičenta, a takav je naziv zabilježen i u Istarskom razvodu. U korištenim dokumentima mjesto je zabilježeno kao Castello di S. Vincenti ili samo S. Vincenti.

mного je rođenih u proljeće i ljeti, ali i u rujnu.² Modeli pojedinih zemalja mogu se gotovo redovito svrstati u jedan od dva navedena obrasca.³ Prema američkome se modelu najveći broj začeca događao u prosincu, a najmanji ljeti (srpanj - rujna), dok je u europskome modelu maksimum bio ljeti i u prosincu.

Društveno-religijske norme, poljoprivredni ciklusi velikih radova, klimatske prilike (temperatura, razdoblja kiša, razdoblja duže danje svjetlosti i slično) kao i energetski čimbenici imali su najveći utjecaj na brojnost začeca u određenome dijelu godine. Pored toga, postojali su i neki manje utjecajni čimbenici koji su djelovali više lokalno i uzrokovali pomicanje standardnih uzoraka.⁴ Poštivanje društveno-religijskih pravila najuočljivije je kada se promatraju vjenčanja (gotovo izostaju u korizmi i adventu), što je imalo donekle utjecaja i na začeca. Vrijeme korizme bilo je vrijeme odricanja te - iako je ono što se događalo u bračnoj postelji bilo daleko od očiju javnosti (za razliku od vjenčanja) - u korizmenome je razdoblju ipak bilo manje začeca.

U ruralnim su sredinama na brojnost začeca utjecali i poljoprivredni radovi: maleni broj začeca, a sukladno tome i maleni broj rođenja devet mjeseci kasnije, zabilježen je u mjesecima opsežnijih radova u poljoprivredi (žetva u srpnju te berba grožđa, kukuruza i maslina u rujnu, listopadu i studenome). Treći čimbenik vezan uz brojnost začeca jesu klimatske prilike. Kao klimatski pozitivni čimbenici spominju se kišna razdoblja, a kao negativni razdoblja visokih temperatura.⁵

U novije vrijeme pozornost istraživača usmjerena je i na utjecaj klime na plodnost i psihologiju reprodukcije. U tome smislu istražuje se utjecaj visoke temperature na proizvodnju sperme u muškaraca (kvalitetu i kvantitetu)⁶ te utjecaj razdoblja duže danje svjetlosti (*photoperiod*) na epifizu (endokrini žlijezda u mozgu) i izlučivanje melatonina, koji organizam čini umornijim i pospanijim.⁷ Važnu ulogu u

² Frank Trovato i Dave Odynak, "The Seasonality of Births in Canada and Provinces 1881-1989: Theory and Analysis", *Canadian Studies in Population*, 20, 1 (1993): 1.

³ Isto.

⁴Više u: Gabriele Doblhammer-Reiter, Joseph Lee Rogers i Roland Rau, "Seasonality of Birth in Nineteenth and Twentieth Century Austria: Steps toward a Unified Theory of Human Reproductive Seasonality", *Social Biology* 47 (2000): 201-217. <http://www.demogr.mpg.de/Papers/Working/WP-1999-013.pdf> (pogledano 6. rujna 2011.) Korištena je pdf verzija s navedene web stranice paginacije 1-39.

⁵ Peter T. Ellison, Claudia R. Valeggia i Diana S. Sherry, "Human birth seasonality", *Seasonality in Primates: Implications for Human Evolution*, Diane K. Brockman i Carel P. van Schaik ur., *Cambridge Studies in Biological and Evolutionary Anthropology*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 382. <http://www.sas.upenn.edu/~valeggia/pdf%20papers/Ellison%20et%20al%202005%20Human%20Birth%20Seasonality%20Chapter.pdf> (pogledano 8. rujna 2011.)

⁶ Peter T. Ellison, Claudia R. Valeggia i Diana S. Sherry, "Human birth seasonality", *Seasonality in Primates: Implications for Human Evolution*, Diane K. Brockman i Carel P. van Schaik (ur.), *Cambridge Studies in Biological and Evolutionary Anthropology*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 382. <http://www.sas.upenn.edu/~valeggia/pdf%20papers/Ellison%20et%20al%202005%20Human%20Birth%20Seasonality%20Chapter.pdf> (pogledano 8. rujna 2011.)

⁷ Peter T. Ellison, Claudia R. Valeggia i Diana S. Sherry, "Human birth seasonality", *Seasonality in Primates: Implications for Human Evolution*, Diane K. Brockman i Carel P. van Schaik (ur.), Cambridge

reprodukciji imaju i energetske čimbenici odnosno unos hrane u organizam jer funkcija jajnika ovisi o ženinomu energetske stanju⁸, stoga bi se razdoblje nestašice trebalo negativno odraziti i na brojnost začeca i poroda.

Župa Svetvinčenat u 18. stoljeću – analiza podataka

Tijekom 18. stoljeća kao i u ranijemu razdoblju (1664.– 1699.)⁹ postojala su razdoblja u godini koja su se isticala većim brojem krštenja. Krštenje se u pravilu obavilo isti dan ili dan-dva nakon poroda. Uz pretpostavku da se većina djece rodila nakon devet mjeseci trudnoće, preko podataka o krštenju dolazi se do sezona u godini u kojima su začeca bila učestalija. Sezonske razlike u broju začeca, odnosno “aktivnija” razdoblja u godini, bile su više karakteristične za ruralne sredine, a povezane su s opsegom posla u poljoprivredi.¹⁰ Pored toga, religija i društvene norme vezane uz nju odigrale su veliku ulogu u rasporedu brojnosti začeca tijekom godine. Primjerice, nakon korizme – razdoblja odricanja i zabrane vjenčanja slijedilo je razdoblje većega broja začeca, o čemu svjedoči najveći broj začetih u travnju (rođenih/krštenih u siječnju). Travanjski maksimum začeca nije samo rezultat završetka korizme nego i proljetnoga spolnog buđenja.

Analiza poroda u Dubrovniku i okolici od 17. do 19. stoljeća iskristalizirala je tri čimbenika koji su utjecali na sezonske varijacije začeca: obujam posla, sezonske varijacije seksualnih poriva i društvena pravila.¹¹ Obrađujući demografske podatke za sjeverozapadnu Hrvatsku u 18. stoljeću (Križevačka župa, Ludbreška župa, Kuzminečka župa), Stjepan Krivošić navodi slično. Na sezonska kretanja začeca i rođenja utjecale su klimatske prilike, poljoprivredni radovi i crkvene zabrane.¹²

Studies in Biological and Evolutionary Anthropology, Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 382. <http://www.sas.upenn.edu/~valeggia/pdf%20papers/Ellison%20et%20al%202005%20Human%20Birth%20Seasonality%20Chapter.pdf> (pogledano 8. rujna 2011.), 383.

⁸ Peter T. Ellison, Claudia R. Valeggia i Diana S. Sherry, “Human birth seasonality”, *Seasonality in Primates: Implications for Human Evolution*, Diane K. Brockman i Carel P. van Schaik (ur.), Cambridge Studies in Biological and Evolutionary Anthropology, Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 382. <http://www.sas.upenn.edu/~valeggia/pdf%20papers/Ellison%20et%20al%202005%20Human%20Birth%20Seasonality%20Chapter.pdf> (pogledano 8. rujna 2011.), 384.

⁹ Podaci o krštenima u župi Svetvinčenat postoje i za razdoblje prije 1664. godine, no od 1664. godine su neprekinuti, stoga je je 1664. godina uzeta kao početna godina za analizu razdoblja prije 1700. godine.

¹⁰ Jacques Houdaille u radu o sezonskim začecima u Francuskoj u drugoj polovici 18. i prvoj četvrtini 19. stoljeća zaključuje kako se sezonske varijacije začeca odnose na seoski život vezan uz radove u polju u mnogo većoj mjeri nego uz život u gradu: Jacques Houdaille, “Mouvement saisonnier des conceptions en France de 1740 a 1829”, *Population*, 34, 2 (1979): 452-457. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/pop_0032-4663_1979_num_34_2_18075 (pogledano 16. kolovoza 2012.)

¹¹ Nenad Vekarić, Irena Benyovsky, Tatjana Buklijaš, Maurizio Levak, Nikša Lučić, Marija Mogorović i Jakša Primorac, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda: Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća*. Zagreb - Dubrovnik: HAZU - Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2000., 84.

¹² Stjepan Krivošić, *Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u 18. i prvoj polovini 19. stoljeća*, Varaždin: Zavod za znanstveni rad HAZU u Varaždinu, 1991., 46.

U oba je gore navedena slučaja najmanji broj poroda zabilježen u razdoblju od travnja do kolovoza, s minimumima u svibnju, lipnju i srpnju (najmanje začeca u razdoblju od srpnja do studenoga). Tada se obavljao najveći broj opsežnijih poljoprivrednih radova koji su u razdoblju bez današnje mehanizacije trajali mnogo duže: žetva raznih žitarica, berba kukuruza, grožđa, maslina i slično. Mnogobrojni porodi u jesen rezultat su zastoja poslova ili završetka sezone radova i ubiranja poljoprivrednih plodova, koja nastupa koncem studenoga i u zimskim mjesecima. Tada je nastupilo vrijeme dokolice i broj začeca je porastao.

Od ukupno krštenih u Svetvinčentu u 18. stoljeću trećina je krštena u siječnju, veljači i ožujku (grafikon 1). U travnju je broj krštenih počeo opadati, a trend pada nastavio se do srpnja. U lipnju je zabilježeno najmanje krštenih. Broj krštenih ponovno je porastao u kasno ljeto (kolovoz) i nastavio rasti do prosinca. Udio krštenih u listopadu, studenome i prosincu kretao se oko istih vrijednosti (9,5 do 9,8 posto).

Slična je situacija bila i u ranijemu razdoblju (1664.-1699.). Zabilježeni su zimski (prva tri mjeseca u godini) i jesenski (posljednja tri mjeseca) maksimumi rođenih (grafikon 2). Od svibnja do kolovoza krštenja je bilo najmanje (kao i u 18. stoljeću).

U oba se promatrana razdoblja (1664.-1699. i 1700.-1799.) veći broj začeca dogodio u prvome dijelu godine (najviše u travnju, svibnju i lipnju). Najmanje ih je bilo u rujnu i listopadu - mjesecima intenzivnih poljoprivrednih radova.

U petnaestogodišnjemu razdoblju od 1815. do 1829. godine raspored začeca tijekom godine kretao se u istim okvirima kao u ranijim razdobljima. U prvome dijelu godine zabilježeno je znatno više začeca nego u razdoblju od srpnja do prosinca (grafikon 3). Najviše djece začeto je u ožujku, travnju i svibnju, a najmanje u razdoblju od kolovoza do studenoga. Prosinac (kao i dva ranija razdoblja) bilježi više začeca. Unatoč pokladama u navedenome je petnaestogodištu (suprotno ritmu iz prethodnih razdoblja) broj začeca u veljači iz nepoznatih razloga bio nizak.

Raspored začeca u pojedinačnim četvrtinama 18. stoljeća sličnih je obilježja kao i raspored za čitavo stoljeće (grafikon 4). U prvome je dijelu godine broj začeca bio veći. Najviše djece začeto je u proljetnim mjesecima (od travnja do lipnja), a najmanje u kasno ljeto i ranu jesen (od kolovoza do listopada). Znatniji porast broja začeca zabilježen je u drugoj polovici stoljeća u prosincu. Takav rezultat motiviran je, uz ostalo, i blagdanskim raspoloženjem. (Veći broj začeca u prosincu uobičajena je pojava i u europskome i u američkome obrascu sezonalnosti.)

Pojava najvećega broja začeca u vrijeme proljetnoga buđenja (travanj, svibanj i lipanj) te ponovni rast u trenutku kada prestaju intenzivni poljoprivredni radovi (studen) i u mjesecu velikoga kršćanskog blagdana Božića, ali i konca godine (31. prosinca) vrlo je pravilna pa su krivulje pojedinih dvadesetpetogodišnjih intervala za 18. stoljeće gotovo identične (grafikon 4).

Sezonalnost začeca u Svetvinčentu (*Castello, Terra*) naspram okolnih sela u župi

S obzirom na pretežno obrtničku djelatnost stanovnika Svetvinčenta (*Castello di San Vincenti*) može se očekivati da će u odnosu na čitavu župu raspored začeca po mjesecima biti drugačiji. Ipak, situacija je vrlo slična. Za usporedbu mjesečnoga rasporeda začeca u obzir su uzeta prezimena krštenika, koja se u knjizi *Status animarum* iz 1734. godine pojavljuju samo u Svetvinčentu, a ne i u okolnim selima. Većinom je riječ o stanovnicima koji su došli s prostora Karnije ili nekih drugih dijelova Apeninskoga poluotoka (prezimana *De Franceschi, Crosila, Bergamo, Moro, Fiorenci* i tako dalje). Iako njihova djelatnost nije bila vezana uz veći opseg posla u mjesecima velikih poljoprivrednih radova kao kod stanovnika okolnih sela i stancija u župi, reproduktivni ritmovi tijekom godine bili su slični (grafikon 5). U kaštelu je najmanje djece začeto u rujnu, a najviše u kasno proljeće (svibanj).¹³ *Krnjeli/Karnjeli* su se uglavnom bavili trgovinom. Vjerojatno je njihov posao prekupaca i preprodavača bio u aktivnijemu razdoblju godine u vrijeme kada je poljoprivrednih proizvoda bilo u većim količinama.

Sezonska kretanja začeca: usporedba župe Svetvinčenat i drugih župa

Sličan raspored rođenja/začeca tijekom godine zabilježen je i u drugim, zemljopisno bližim kao i u onima udaljenijim, mjestima. Istraživanja na pulskim matičnim knjigama 18. stoljeća ukazuju na iste procese kao u Svetvinčentu.¹⁴ Raspored broja krštenih tijekom godine vrlo je sličan, ali su brojčane vrijednosti u Puli mnogo niže. Pula je u ranonovovjekovnome razdoblju zbog niza epidemija i pustošenja bila vrlo slabo naseljena. Najviše je krštenja bilo u siječnju, veljači i ožujku. Od travnja do srpnja zabilježeno je najmanje krštenih, a od kolovoza do prosinca broj je ponovno bio vrlo visok iako ne kao u prva dva mjeseca u godini. Najveći se broj začeca u Puli dogodio u travnju i svibnju i u razdoblju od studenoga do ožujka.

Najviše začeca za vrijeme proljetnoga buđenja bilo je i u župi Poreč u 18. stoljeću. Od veljače do svibnja začeto je 39,42% djece, a maksimalan broj za trajanja korizme (ožujak).¹⁵ U župi Novigrad u 18. stoljeću najviše rođenih bilo je početkom godine (siječanj-ožujak) i koncem (listopad-prosinac) godine.¹⁶ Mjeseci s najvećim brojem začeca bili su siječanj-ožujak te travanj-lipanj. Kretanja sezonalnosti

¹³ Grafikon je preuzet iz doktorskoga rada u izradi: Danijela Dobljanović, *Stanovništvo župe Svetvinčenat od početka 17. do početka 19. stoljeća*.

¹⁴ Slaven Bertoša, *Život i smrt u Puli: Starosjedioci i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*. Pazin: Skupština udruge Matice hrvatske Istarske županije, 2002.

¹⁵ Egidio Ivetic, „La popolazione di Parenzo: aspetti, problemi ed episodi del movimento demografico“, *Atti del Centro di ricerche storiche - Rovigno*, 21 (1991): 170.

¹⁶ Marino Budicin, „L'andamento della popolazione a Cittanova nei secoli XVI-XVIII“, *Atti del Centro di ricerche storiche - Rovigno*, 19 (1988-1989): tab. 6.

začeca u sve četiri istarske župe pokazuju iste tendencije (grafikon 7.) i uklapaju se u širi europski model. Broj krštenih po mjesecima za pulsku župu bio je znatno niži od onoga u porečkoj župi i župi Svetvinčenat jer je Pula, u odnosu na njih, tada bila znatno manje naseljena.

Svojevrsno pravilo da je najviše začeca bilo u travnju i prosincu, a najmanje u rujnu i listopadu – mjesecima opsežnih poljoprivrednih radova, potvrdila su istraživanja drugih župa na prostoru današnje Hrvatske (Konavle, Lastovo, Dubrovnik i Cavtat).¹⁷ Razlika u kretanju krivulje začeca zabilježena između, primjerice, Dubrovnika i župe Pridvorje (Konavle), svjedoči o tome kako su u gradskome načinu života godišnja doba manje utjecala na reprodukciju nego u ruralnim sredinama¹⁸, kako sugerira Jacques Houdaille.¹⁹ Takva razlika nije zabilježena između Pule i Svetvinčenta, što potvrđuje pretežito ruralnu orijentaciju pulskih žitelja toga vremena.

Podaci o rođenima po mjesecima u župama sjeverozapadne Hrvatske (Križevci, Ludbreg i Kuzminec)²⁰ slični su kao i istarski primjeri. Od svibnja do kolovoza broj rođenih bio je najmanji, a u prva i posljednja tri mjeseca u godini najveći. Razdoblje od kolovoza do studenoga bilo je “najmanje pogodno za dokolicu i ljubav”, a razdoblje od siječnja do lipnja u tome je smislu mnogo prikladnije. Za razliku od župe Svetvinčenat, gdje je broj rođenih u posljednjemu dijelu godine bio visok (ipak ne kao u razdoblju od siječnja do ožujka), u tri navedene župe broj rođenih jednak je ili veći u razdoblju od rujna do studenoga od onoga u početnim mjesecima u godini. Najviše rođenja bilo je u listopadu (župe Ludbreg i Kuzminec). Rujanske vrijednosti slične su siječanjima.²¹ Više začeca u navedenim župama sjeverozapadne Hrvatske bilo je u zimskim mjesecima (prosinac, siječanj i veljača) nego u mjesecima proljetnoga buđenja (grafikon 8). Jasna Čapo istražila je sezonska kretanja rođenih u Cerniku druge polovice 18. stoljeća. Uočila je dva maksimuma rođenja: zimski (veljača – ožujak) i jesenski (rujan – studeni). Autorica prvi objašnjava klimatsko-temperaturnim čimbenicima, a drugi velikim brojem vjenčanja u studenome.²²

U Župi sv. Martina - Velenje u pokrajini Štajerskoj sezonska kretanja začeca i rođenja u skladu su s istarskim primjerima. U prvome dijelu godine začeca su brojnija nego u drugome uz maksimalne vrijednosti u travnju. Najviše začeca

¹⁷ Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, 86-90; Niko Kapetanić i Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala, I. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 1998., 251-254.

¹⁸ Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, 87.

¹⁹ Jacques Houdaille, “Mouvement saisonnier des conceptions en France de 1740 a 1829”, *Population*, 34, 2 (ožujak-travanj 1979.): 452-457. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/pop_0032-4663_1979_num_34_2_18075 (pogledano 16. kolovoza 2012.)

²⁰ Krivošić, *Stanovništvo i demografske prilike*, 47.

²¹ Krivošić, *Stanovništvo i demografske prilike*, 47.

²² Jasna Čapo, „Sezonske varijacije demografskih pokazatelja u sjevernoj Hrvatskoj u 18. i 19. stoljeću“, u: *Zbornik Slavonija, Srijem, Baranja, Bačka*, ur. Ante Sekulić. Zagreb: Matica Hrvatska, 1983., 132-133, 136.

bilo je od veljače do srpnja. Djelomično je to u skladu s narodnom pjesmom zabilježenom upravo na području Saleške doline (Velenjska kotlina), koja savjetuje muškarce da se u lipnju, srpnju i kolovozu ostave žena (*Junij, julij, avgust, vino pij pa babe pust!*²³). U srpnju, rujnu i kolovozu opseg poljoprivrednih poslova bio je veći pa je manje začeća bilo u većini ruralnih župa (grafikon 9). Veći broj rođenih u prva tri mjeseca i krajem godine (studeni – prosinac) povezan je možda i s činjenicom da su djeca rođena u proljeće i jesen imala veće šanse preživjeti prve kritične mjesece.²⁴

Situacija sa sezonalnošću u drugim dijelovima Europe pokazuje slične značajke kao i hrvatski primjeri uz pomake od mjesec ili dva u maksimumima i minimumima broja rođenih. Znanstvenici s Instituta za demografska istraživanja Max Planc i sa Sveučilišta u Oklahomi istražili su utjecaj klimatskih i geografskih čimbenika kao i komponentu bavljenja poljoprivredom u različitim austrijskim regijama na sezonalnost rađanja.²⁵ Na temelju dobivenih rezultata predložili su takozvane *elastične hipoteze* (Resilience Hypothesis) sezonalnosti rađanja. Temeljno polazište od kojega su krenuli bila je činjenica da postoji vrlo malo “temeljnih” uzroka za sezonski uzorak u reproduktivnome ponašanju ljudi, a ti uzroci rezultiraju trima glavnim fenomenima: vrhunac rađanja početkom godine (europski model), mali broj rođenih u proljeće (američki model) te velik broj rođenih u rujnu, koji je svojstven i jednome i drugome modelu. Uz njih postoji i niz dodatnih čimbenika koji mogu utjecati na izgled krivulje sezonalnosti u smislu izraženosti maksimalnih i minimalnih vrijednosti kao i pomicanje maksimuma i minimuma mjesec ili više mjeseci ranije ili kasnije.²⁶ Temeljna struktura sezonalnosti rađanja ista je u svim austrijskim regijama u oba promatrana razdoblja (1881.-1912. i 1947.-1959.): vrhunac rođenih zabilježen je početkom godine (veljača), a od tada do rujna broj je konstantno opadao.²⁷ Mjeseci s najvećim brojem začeća bili su svibanj i prosinac. Veliki broj začeća u prosincu odnosno rođenja u rujnu objašnjavaju se blagdanskim raspoloženjem i razdobljem dokolice u vrijeme oko božićnih i novogodišnjih blagdana, što je značajka svih kršćanskih kultura, ali i ne samo njih jer se Nova godina slavi gotovo u isto vrijeme i kod Židova i u Indiji.²⁸ Maksimalan broj začeća u kasno proljeće objašnjavaju nastojanjem parova da im se dijete rodi u proljeće. U tome slučaju kasni stadij trudnoće odvija se u vrijeme kada nije ni prevruće ni previše hladno, a dijete se rađa kada je raspoloživost hrane

²³ Jože Hudales, *Od zibeli do groba*. Ljubljana: Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije; Velenje: Kulturni center Ivana Napotnika, 1997., 77.

²⁴ Hudales, *Od zibeli do groba*, 194.

²⁵ Doblhammer-Reiter i dr., „Seasonality of Birth“, 1-39.

²⁶ Doblhammer-Reiter i dr., „Seasonality of Birth“, 18.

²⁷ Doblhammer-Reiter i dr., „Seasonality of Birth“, 18.

²⁸ Doblhammer-Reiter i dr., „Seasonality of Birth“, 19.

veća nego zimi i kada se priroda budi (*rebirth*).²⁹ Takvo objašnjenje postaje upitno kada u obzir uzmemo američki model koji upravo u proljeće bilježi najmanji broj rođenih.

U odnosu na Austriju u Finskoj su sezonske razlike u klimatskim prilikama mnogo izraženije. Iz toga su razloga zalihe hrane periodično varirale. Ondje su provedena istraživanja utjecaja klime i zaliha hrane na sezonalnost rađanja polazeći od pretpostavke tempiranja poroda i dojenja u mjeseci kada je vjerojatnost preživljavanja novorođenčeta i majki bila najveća.³⁰ Iz analize matica rođenih i umrlih za jedanaest župa na području srednje i južne Finske u razdoblju od 1769. do 1850. godine proizlazi da je maksimalan broj rođenih zabilježen u ožujku, travnju i rujnu, a minimum je zabilježen tijekom ljeta (srpanj i kolovoz). Iako su djeca rođena u jesen imala najveću stopu preživljavanja, ta činjenica nije utjecala na koncentraciju najvećega broja poroda upravo tada.³¹ Veliki broj rođenih u rujnu pripisuje se začecu u razdoblju slavlja Božića i Nove godine, dok se veliki broj rođenih u ožujku i travnju ne povezuje s nekim blagdanom ili dužim razdobljem slavlja i uklapa se u takozvani europski model.

Zaključak

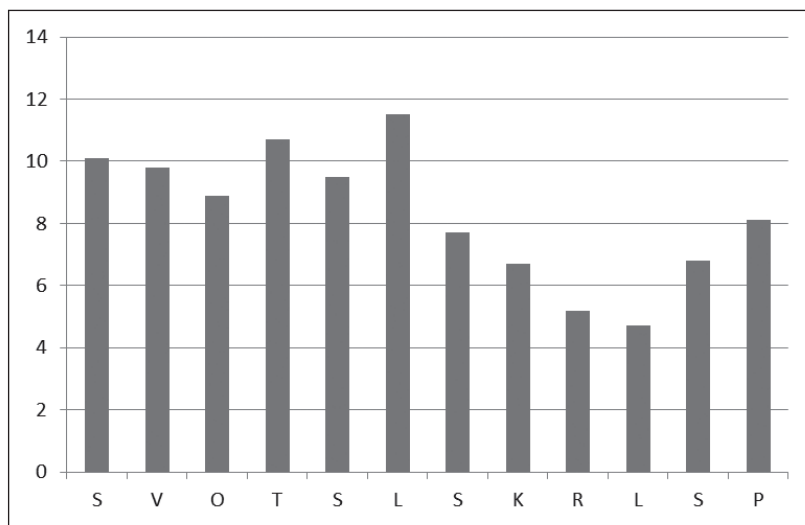
Stanovništvo župe Svetvinčenat u 18. stoljeću bavilo se uglavnom poljoprivredom i stočarstvom, a središte župe - kaštel Svetvinčenat bio je više okrenut obrtništvu i trgovini. Pretežito ruralni karakter župe i crkvena pravila određivala su u velikoj mjeri ritam života. Uočljivo je to na primjerima rasporeda vjenčanja kao i krštenja kroz godinu.

Najviše krštenih u župi Svetvinčenat bio je u prva i posljednja tri mjeseca u godini. Razdoblje većega broja začeca poklapalo se s proljetnim buđenjem i završetkom korizme. (U siječnju je kršteno najviše djece.) Gotovo da i nema razlike u rasporedu začeca tijekom godine između Svetvinčenta kao središta obrta i okolnih sela i stancija u župi. Više začeca u prvoj polovici godine (maksimum u travnju) i u prosincu, odnosno najviše krštenih u prva i posljednja tri mjeseca u godini, zabilježeno je i u župama Novigrad, Poreč i Pula u 18. stoljeću.

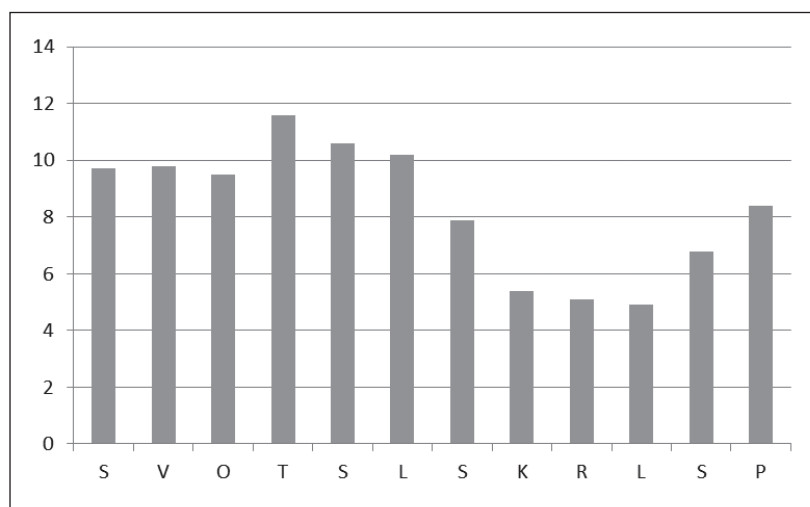
²⁹ Doblhammer-Reiter i dr., „Seasonality of Birth“, 19.

³⁰ Virpi Lumma, Risto Lemmetyinen, Erkki Haukioja i Mirja Pikkola, „Seasonality of births in Homo sapiens in pre-industrial Finland: maximisation of offspring survivorship?“, *Journal of Evolutionary Biology*, 11 (1998): 147-157.

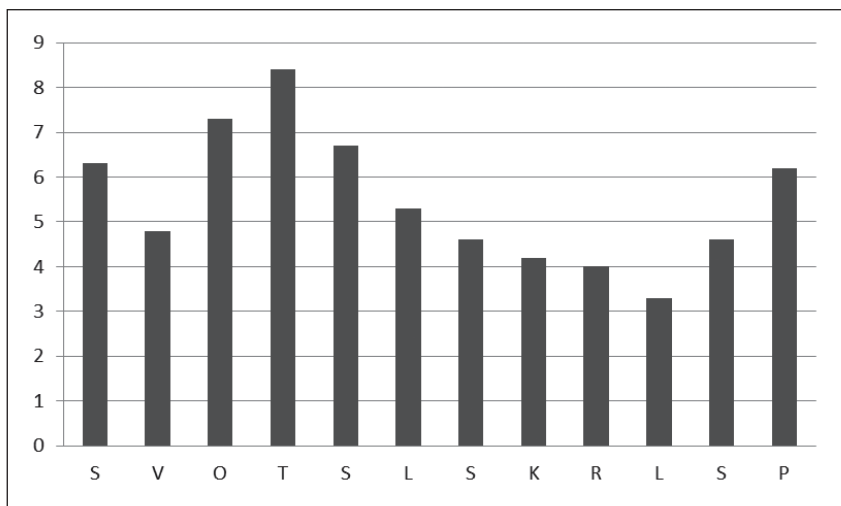
³¹ Lumma, Lemmetyinen, Haukioja i Pikkola, „Seasonality of births“, 151.

Prilozi:**Grafikon 1.** Raspored začeća po mjesecima u župi Svetvinčenat (1664.-1699.)

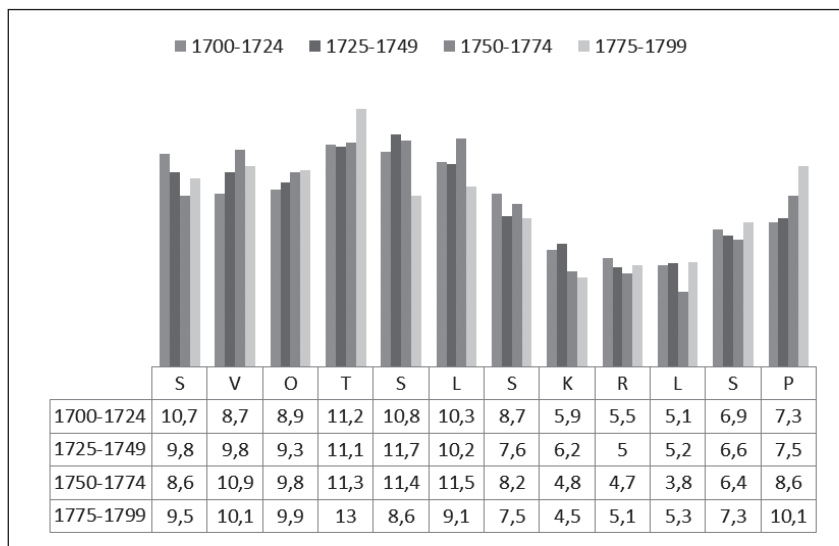
Izvor: Matična knjiga krštenih Svetvinčenta (dalje MKK Svetvinčenta) 1663.-1708., Državni arhiv u Pazinu (dalje: DAPA): HR-DAPA-429, Zbirka matičnih knjiga.

Grafikon 2. Raspored začeća po mjesecima u župi Svetvinčenat u 18. stoljeću

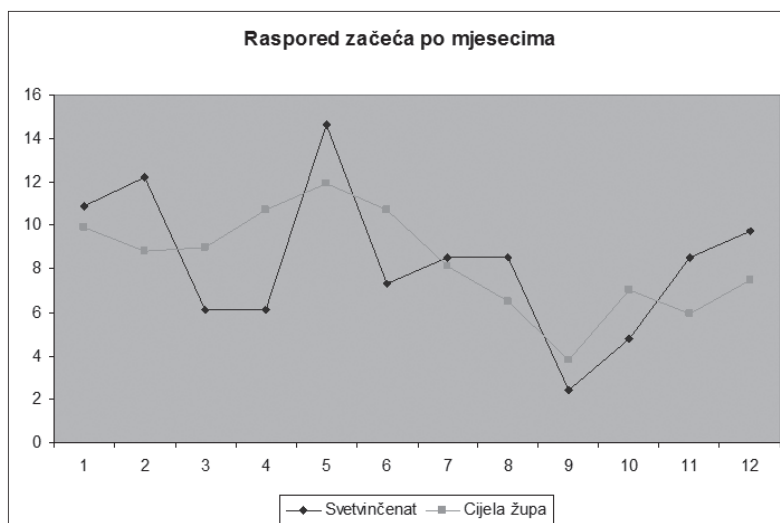
Izvor: MKK Svetvinčenta 1663.-1708., 1709.-1764., 1764.-1791., DAPA; MKK Svetvinčenta 1791.-1815., Župni arhiv Svetvinčenat (dalje ŽA Svetvinčenat).

Grafikon 3. Raspored začeca po mjesecima u župi Svetvinčenat (1815.–1839.)

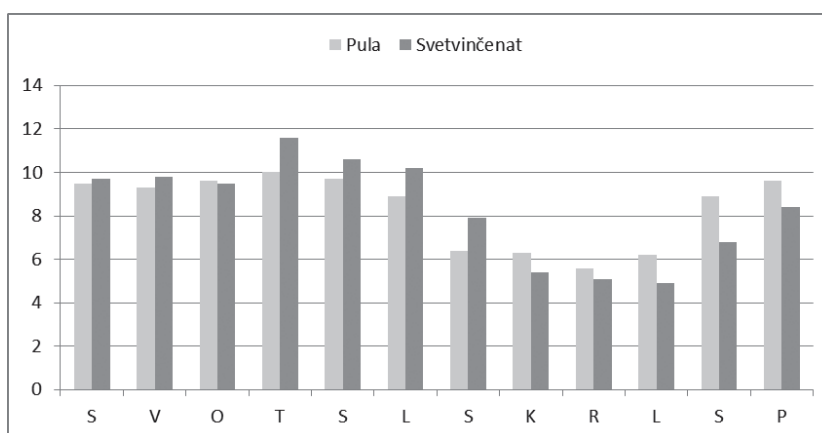
Izvor: MKK Svetvinčenta 1815.– 1854., DAPA.

Grafikon 4. Raspored začeca po mjesecima u župi Svetvinčenat: dvadesetpetogodišnji intervali (18. stoljeće)

Izvor: MKK Svetvinčenta 1663.–1708., 1709.–1764., 1764.–1791., DAPA; MKK Svetvinčenta 1791.–1815., Župni arhiv Svetvinčenat (dalje ŽA Svetvinčenat).

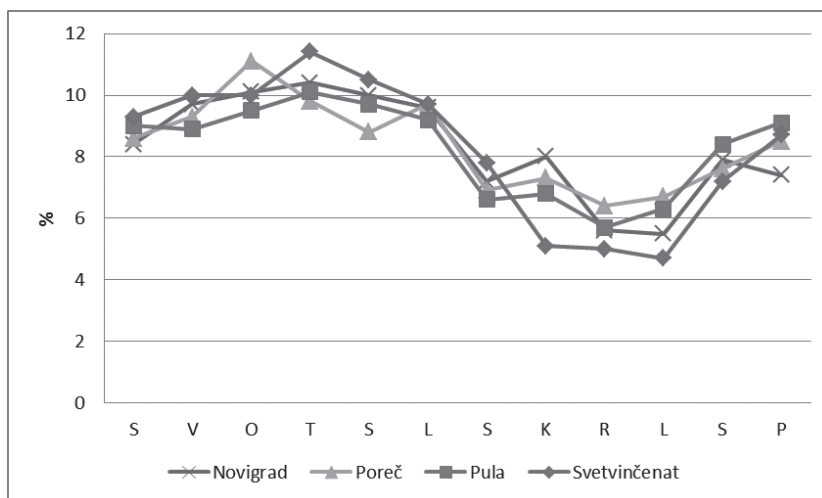
Grafikon 5. Kretanje broja začeca za župu i mjesto Svetvinčenat (1734.–1743.)

Izvor: Grafikon preuzet iz doktorske disertacije u izradi: Danijela Doblanić, *Demografska slika župe Svetvinčenat od početka 17. do početka 19. stoljeća.*

Grafikon 6. Raspored začeca po mjesecima u župama Svetvinčenat i Pula u 18. stoljeću

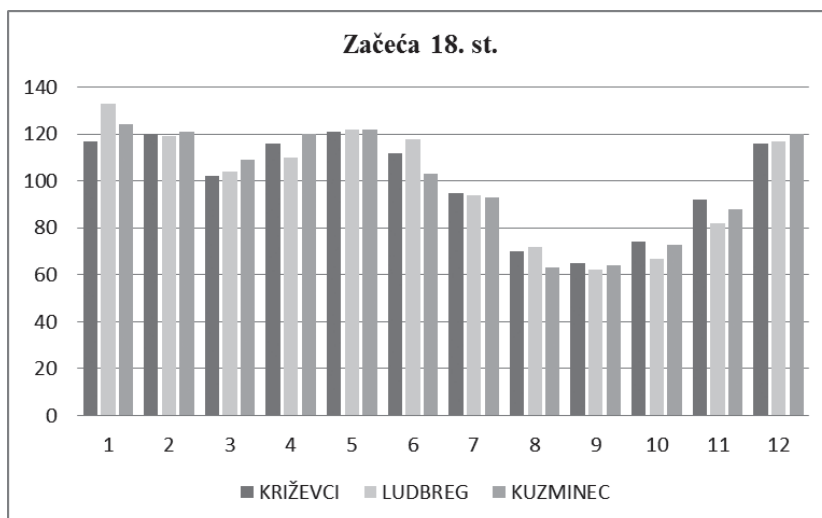
Izvor: Svetvinčenat: izvori kao za grafikon 2. Pula: S. Bertoša, *Život i smrt u Puli*, 346-348.

Grafikon 7. Raspored začeca po mjesecima u župama Novigrad, Poreč, Pula i Svetvinčenat (1711.–1800.)

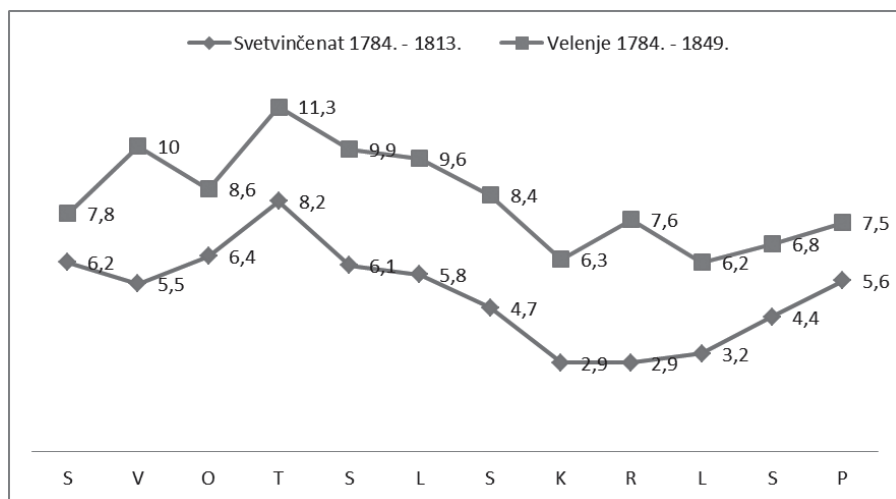

Izvor: Svetvinčenat: MKK Svetvinčenta 1709.–1764., 1764.–1791., DAPA; MKK Svetvinčenta 1791.–1815., ŽA Svetvinčenat. Novigrad: M. Budicin, “L'andamento della popolazione”, tab. 6. Poreč: E. Ivetic, “La popolazione di Parenzo”, 175. Pula: S. Bertoša, *Život i smrt u Puli*, 346-347.

Grafikon 8. Raspored začeca po mjesecima u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (18. stoljeće)

Izvor: S. Krivošić, *Stanovništvo i demografske prilike*, 47.

Grafikon 9. Mjesečni raspored začeća u župama Svetvinčenat i Velenje

Izvor: Svetvinčenat: MKK Svetvinčenata 1764.–1791., DAPA; MKK Svetvinčenata 1791.–1815., ŽA Svetvinčenat. Velenje: J. Hudales, *Od zibeli do groba*, 161.

Tablica 1. Župa Svetvinčenat: broj krštenih po godinama i mjesecima (1700.–1799.)

rođenje	S	V	O	T	S	L	S	K	R	L	S	P
začeće	T	S	L	S	K	R	L	S	P	S	V	O
1700	4	4	2	0	2	0	2	1	0	1	5	4
1701	3	2	2	1	4	1	4	6	2	2	4	3
1702	5	2	2	2	1	2	0	1	3	1	4	4
1703	2	1	1	1	1	3	2	3	3	1	1	1
1704	3	6	4	2	3	2	4	1	1	0	1	1
1705	1	0	1	2	0	2	0	2	2	1	6	0
1706	7	3	2	3	0	2	2	2	3	2	1	3
1707	5	3	4	1	1	1	1	5	1	4	7	1
1708	0	3	3	0	3	5	3	2	1	2	5	1
1709	1	1	0	0	2	0	0	0	3	0	3	1
1710	3	3	5	4	3	0	0	3	2	2	0	2
1711	3	5	3	0	8	5	4	0	6	3	5	5

rođenje	S	V	O	T	S	L	S	K	R	L	S	P
začeca	T	S	L	S	K	R	L	S	P	S	V	O
1712	2	4	5	3	5	4	2	3	7	6	4	4
1713	0	5	5	2	1	5	2	3	3	3	2	4
1714	3	6	0	4	3	1	0	2	4	4	5	5
1715	6	3	1	2	6	2	0	8	8	6	3	8
1716	1	2	2	7	4	0	2	6	1	1	5	5
1717	5	2	2	3	4	2	2	4	5	7	2	6
1718	4	2	6	2	1	3	1	1	3	1	2	3
1719	5	5	2	1	1	4	6	4	6	6	2	2
1720	7	3	1	3	0	1	3	8	2	5	5	5
1721	2	3	8	2	2	1	3	5	4	3	5	3
1722	2	2	8	7	4	4	1	5	5	1	8	2
1723	3	3	1	1	3	6	4	4	6	3	6	3
1724	5	3	3	1	5	4	5	3	2	6	1	3
1725	5	4	5	1	0	3	2	4	5	6	5	6
1726	2	2	8	2	4	5	2	5	7	1	7	2
1727	7	2	2	2	1	0	0	1	2	2	6	3
1728	4	5	5	4	1	5	3	6	2	4	1	6
1729	3	2	0	2	2	0	2	4	3	3	0	2
1730	4	4	2	0	2	3	2	2	1	4	0	1
1731	4	2	3	4	2	3	2	5	2	2	2	3
1732	2	3	3	5	2	3	3	2	4	2	5	3
1733	3	3	5	4	1	0	0	2	2	3	1	2
1734	1	2	2	4	2	7	0	0	0	1	8	4
1735	1	4	4	0	2	3	2	4	4	2	4	7
1736	3	5	0	3	4	3	4	5	8	2	2	4
1737	1	3	6	0	3	2	0	2	0	2	3	4
1738	3	4	1	3	1	3	1	5	4	3	3	3
1739	2	1	1	4	2	3	1	3	1	2	2	3
1740	1	3	1	3	2	3	0	3	4	4	5	2
1741	3	3	0	1	1	1	6	0	1	7	1	6
1742	2	4	6	2	3	1	1	5	8	2	2	2

rođenje	S	V	O	T	S	L	S	K	R	L	S	P
začeće	T	S	L	S	K	R	L	S	P	S	V	O
1743	3	5	4	2	1	2	1	1	0	1	1	8
1744	4	4	5	3	4	1	0	2	5	3	2	1
1745	2	0	2	4	4	1	3	2	4	4	6	7
1746	6	5	1	2	0	2	0	1	2	2	6	4
1747	8	4	3	1	1	1	0	4	4	3	3	1
1748	3	1	0	2	0	0	3	3	5	5	5	4
1749	2	2	4	1	3	1	4	8	2	2	5	0
1750	4	5	3	5	1	2	3	2	7	5	5	3
1751	1	5	3	2	2	3	3	2	4	2	2	4
1752	2	6	1	0	0	0	0	2	1	4	1	2
1753	4	3	5	3	1	0	0	1	5	4	3	3
1754	3	2	2	3	1	3	0	3	4	3	5	2
1755	3	1	6	3	1	2	1	1	5	1	1	3
1756	1	3	4	0	5	1	2	4	4	3	3	0
1757	3	7	3	1	1	0	3	2	3	8	2	2
1758	3	3	4	1	0	0	1	2	4	6	0	0
1759	3	2	2	2	2	2	1	0	4	4	1	6
1760	8	2	4	1	1	2	5	1	1	5	6	3
1761	4	5	1	1	3	1	1	7	3	4	2	3
1762	3	4	4	1	2	1	4	1	3	3	3	2
1763	3	4	4	1	0	1	3	0	1	3	2	3
1764	2	6	6	4	3	0	3	7	9	3	2	1
1765	4	1	5	3	2	1	1	3	4	2	4	1
1766	2	4	4	1	1	0	1	2	1	3	1	0
1767	2	6	1	6	3	3	2	5	0	2	4	4
1768	2	2	0	0	5	2	4	2	4	3	2	4
1769	1	6	3	3	2	4	2	1	0	3	3	7
1770	1	3	4	1	3	2	1	2	3	3	5	8
1771	4	1	4	2	0	0	3	3	5	0	3	4
1772	7	2	4	1	4	0	3	4	4	2	3	6
1773	3	7	2	0	0	0	0	2	1	4	1	1

rođenje	S	V	O	T	S	L	S	K	R	L	S	P
začece	T	S	L	S	K	R	L	S	P	S	V	O
1774	1	2	1	2	2	1	2	1	3	5	2	5
1775	8	3	6	5	4	3	2	4	0	5	3	1
1776	4	4	4	5	1	3	6	4	4	6	2	5
1777	6	7	0	1	2	4	2	5	5	4	2	6
1778	6	6	5	3	2	3	2	4	2	4	2	0
1779	1	4	3	3	2	1	2	5	2	4	3	3
1780	7	3	3	3	4	0	4	2	2	6	10	6
1781	5	4	5	2	7	0	4	6	5	3	3	5
1782	10	5	1	2	4	3	2	6	8	4	4	2
1783	5	3	4	2	2	2	2	4	6	5	3	5
1784	6	2	5	1	1	0	5	5	5	4	3	5
1785	7	5	7	1	2	1	4	6	5	6	2	4
1786	1	2	4	6	2	7	6	6	2	5	1	5
1787	4	2	2	4	5	0	2	3	4	4	4	6
1788	2	6	2	4	1	0	2	3	4	6	6	4
1789	6	6	2	1	0	0	2	2	6	3	4	7
1790	5	4	3	1	1	3	3	3	5	3	4	3
1791	4	4	4	1	3	0	2	5	2	4	3	2
1792	5	4	3	4	3	1	4	2	5	4	4	2
1793	4	2	4	6	4	3	4	2	3	7	5	4
1794	4	3	4	3	3	1	3	5	6	5	2	2
1795	4	1	5	2	0	2	2	7	2	4	3	4
1796	2	4	3	1	3	4	2	2	3	3	2	2
1797	5	6	3	4	1	4	1	3	2	4	5	1
1798	7	7	5	0	4	2	3	3	6	5	5	11
1799	3	5	4	3	2	5	4	1	3	2	2	2
Tot.	356	347	317	228	223	199	219	319	343	338	330	341
%	11,6	10,6	10,2	7,9	5,4	5,1	4,9	6,8	8,4	9,7	9,8	9,5

Izvor: MKK Svetvinčenta 1663.-1708., 1709.-1764., 1764.-1791., DAPA; MKK Svetvinčenta 1791.-1815., Župni arhiv Svetvinčenat (dalje ŽA Svetvinčenat).

Seasonal trends of conceptions and births: the parish of Svetvinčenat in the eighteenth century

Danijela Doblanović
Department of Humanities – Division for history
University „Jurja Dobrile“ in Pula
Preradovićeva 1
52100 Pula
Croatia
E-mail: ddoatlanovic@unipu.hr

Summary

This essay uses registers of births of the parish of Svetvinčenat for the eighteenth century to study the seasonal trends of conceptions and birth in the eighteenth century.

The population of the parish of Svetvinčenat in the eighteenth century was mostly agricultural, while the centre of the parish, citadel of Svetvinčenat, was largely oriented towards crafts and trade. The overwhelmingly rural character of the parish and the church regulations by and large set the pace of life, as evident in the distribution of weddings and baptisms through the year. The largest number of baptisms in Svetvinčenat took place in the last three and the first three months of the year, with the maximum in January. The peak of conceptions overlapped with the spring rejuvenation and end of Lent. There is hardly any difference between Svetvinčenat and the surrounding villages. More conceptions in the first half of the year (maximum in April) and December, and more baptisms in the last three and first three months of the year were recorded in the parishes of Novigrad, Poreč and Pula too in the eighteenth century.

Keywords: eighteenth century, registers of births, demographic analysis, parish of Svetvinčenat, trends in the number of conceptions, births and baptisms.